

Vølven og den kristne tro

Vikingetidens vølver blev brugt til at spå om fremtiden. Handelsmænd og krigere opsøgte vølven inden de tog på togt. Bønder ville vide om høsten slog fejl og kvinder om deres børn blev sunde og raske. Men i tiden omkring år 1000 tog kristendommen over, og med den mistede Vølven langsomt sin position og funktion i samfundet. Svaret på livets store spørgsmål og skæbnen blev nu lagt i Guds hænder.

Laksdæla saga foregår i Vikingetidens Island omkring år 1000. I sagaen møder vi den ældre kvinde Gudrun. Liver igennem havde hun oplevet store sorger og tab, og i sin alderdom søgte hun trøst i den nye religion: Kristendommen. Gudrun var den første på Island som kunne salmebogen udenad. Nat efter nat tilbragte Gudrun i kirken, i stille bøn.

Gudrun havde et barnebarn som hed Herdis. En nat da Herdis lå og sov blev hun i sine drømme opsøgt af en kvinde. Kvinden var klædt i en vævet kappe, havde et klæde på hovedet og så meget uhyggelig ud. Hun sagde til Herdis: "Sig til din bedstemor, at jeg er utilfreds med hende. Hver nat kryber hun oven på mig, og fælder tårer så varme, at de får mig til at brænde over det hele".

Da Herdis vågnede, fortalte hun Gudrun om sin drøm. Sammen gik de hen til kirken. Gudrun bad om at få fjernet nogle planker i kirkegulvet på det sted, hvor hun plejede at bede. Frem af jorden under gulvet dukkede de jordiske rester af en volve op. Hendes knogler var onde og blå, og med sig i graven havde hun et spænde og en stav – vølvens symbol. Knoglerne blev straks fjernet og ført til et sted langt væk.

Vølvens tid var ovre, og de kristne kunne nu bede og sove i fred.

Vølven som forretningskvinde

Vølver tog sig godt betalt for deres spådomme. Deres klienter var ofte velstående personer. Nogle vølver var også gode forretningskvinder – som vølven Hejd, vi møder i Hrólfr saga Kraka.

Hejd var blevet tilkaldt af Kong Frode. Efter at have myrdet sin bror Kong Halvdan kaldte Frode sig nu Konge af Danmark. Men han sad ikke sikkert på sin trone. Det var nemlig lykkedes de to kongesønner Roar og Helge at flygte. Under de nye navne Hop og Ho, havde de i en tid gemt sig på en ø. Frode håbede nu at Vølven Hejd kunne hjælpe med at finde dem, for som Volve havde hun evnen til at se ting, som andre ikke kunne se. Hvad Kong Frode ikke vidste var at både Roar, Helge og deres søster Signy stod skjult i menneskemængden i Froles Kongshal. Til ære for vølven havde Frode arrangeret en stor fest, og rejst et højsæde for hende. Hejd satte sig til rette på sædet i den menneskefyldte kongshal. Hun blev nu bedt om at udøve sin kunst.

Efter et stykke tid, åbnede Hejd munden og brød ud i sang: "Der er to herinde, som jeg ikke stoler på. De sidder ved langilden".

Frode ville straks vide om hun det var drengene eller dem der skjulte drengene hun talte om.

Vølven svarede: "Det er dem som i lang tid har været på en ø, og som kalder sig Hop og Ho.

Drengenes søster Signy var skrækslagen. Vølven havde lige afsløret hendes brødre. Hun kastede skyndsomt en guldring hen til Vølven. Hejd kiggede på ringen, og begyndte så at gå, mens hun sagde:

"Det er løgn hvad jeg sagde! Det er som om spådommen helt forsvinder for mig.

Kong Frode blev rasende. Vølvens ord forvirrede ham, og han undrede sig samtidig over, hvorfor den unge Signy pludselig havde rejst sig fra sit sæde. Han presser vølven til at fortsætte med sin spådom, og truer endda med tortur. Men Vølven tøver. Hun har svært ved at finde ind i magien igen.

Men til sidste kom disse ord ud af hendes mund: "Jeg ser Roar og Helge sidde sunde og raske. De vil tage Frodes liv! De er modige prinser med hårde øjne". Så snart ordene var udtalt sprang Vølven ned fra tronen og flygtede ud af hallen sammen med de to drenge.

MÆND SOM VØLVER: KVINDELIG KRAFT

I vikingetiden blev dét at spå og udøve magi betragtet som noget særligt kvindeligt. Derfor var langt de fleste vølver kvinder. Mænd med magiske evner blev beskyldt for at være (*ergi*) – det vil sige feminine og blødsødne. En af de mænd hed Pránd. I Færingesagaen hører vi om, hvordan han brugte sine magiske evner på at opklare en forbrydelse.

Tre mænd - Einar, Tore og Sigmund var forsvundet. I et forsøg på at undslippe deres fjender var de alle tre sprunget ud fra en klippe og ned i det dybe vand. Siden da havde ingen set dem. Var de druknet? Havde de reddet sig i land? Og hvis de havde, hvor var de så nu?

Pránd blev sat på sagen. Han startede med at tænde op, og en kraftig ild lyste snart op i rummet. Herefter gik han i gang med at tegne fire porte. Ud fra alle fire porte tegnede han fire hjørner og ni ruder. Da han var færdig satte han sig på en stol midt imellem portene. Han sad helt stille. Ingen talte til ham. Ingen måtte forstyrre. Det var sådan han kom i kontakt med det overjordiske og med de døde.

Pludselig trådte en gennemblødt mand ind i stuen. De tilstedeværende genkendte ham straks. Det var Einar, en af de tre forsvundne mænd. Einar gik hen til ilden, han rakte hænderne frem mod flammerne, vendte herefter om, og gik ud af stuen igen.

Lidt efter trådte endnu en våd mand ind i stuen. Også han gik hen til ilden, rakte hænderne frem, vendte sig om og forlod stuen igen. Det var Tore, også én af de forsvundne mænd.

Endelig trådte en tredje mand ind. Han store krop var dækket af blod, og han havde sit hoved under armen. Da han nåede ud midt på gulvet, standsede han. Så vendte han om og gik ud igen. Det var Sigmund.

Pránd rejste sig fra stolen. Han tog en dyb indånding og sagde: "Nu kan I se, hvordan disse mænd døde. Einar døde først. Han druknede eller døde af kulde. Han var den svageste af dem. Så mistede Tore livet på havet. Men Sigmund var kommet i land, helt udmattet, og så blev han dræbt. Det var derfor han viste sig for os som hovedløs.

Mistanken blev nu rettet mod Torgrim og hans tre sønner, som boede på det sted på stranden, hvor Einar, Tore og Sigmund kunne have reddet sig i land.

Torgrim nægtede at have gjort noget, men Pránd insisterede på, at Torgrims hjem skulle gennemses. Pránds magiske evner sagde ham, at svaret skulle findes ved den gamle kiste som stod i rummet. Pránds mænd blev bedt om at åbne kisten. Den var fyldt med gammelt skrammel. Men da de kiggede under kisten, fandt de en tøjbylt. I den lå stor guldring. Det var Sigmunds! Da Torgrim ser dette, tilstod han mordet på Sigmund. Pránd havde med sine magiske evner opklaret sagen om de tre forsvundne mænd.

Vølvens ritual

Vølver rejste fra sted til sted. De blev tilkaldt når der var brug for hjælp. Derfor blev Vølven Thorbjørg Lillevølve omkring år 1000 kaldt til en lille bygd i Grønland, der var ramt af hungersnød. Det hører vi om i Erik den Rødes saga.

Elegant og rigt klædt kom Thorbjørg Lillevølve til Thorkils gård. (Over sig havde hun blå snørekappe besat med sten. Hun havde glasperler om halsen og på hovedet bar hun en sort lammeskindshue foret med hvidt Hermelinskind.) I hånden havde Thorbjørg sin vølvstav med en knop, som var pyntet med messing og besat med sten. I bæltet havde hun en fyrsvamp og en stor skindpung, fyldte med tryllemidler.¹

I hallen havde Thorkild fået rejst et højsæde. Her skulle Thorbjørg Lillevølve sidde så hun kunne skue ud over alle i hele hallen. Hun satte sig og gjorde klar til at indtage et særligt måltid. Hun tog sit eget dyrebare bestik frem: En messingske og en kniv med håndtag af hvalrostand og brækket klinge. Så kom maden: En grød af gedemælk og en ret tilberedt af hjerterne fra alle dyr, der var til. Begge dele skulle hjælpe hendes klarsyn på vej.

Næste dag gjorde Thorbjørg Lillevølve sig klar. Hun bad bygdens kvinder om at synge den magiske sang, som spådomsritualet krævede. Men kvinderne tøvede. Kristendommen var kommet til Grønland og mange var begyndt at tage afstand fra vølverne og deres magi. Til sidst indvilligede en kvinde ved navn Gudrid dog i at synge. Kvinderne slog ring om Gudrid, mens hun sang tryllevisen, og ingen havde nogensinde hørt en sang sunget med en smukkere stemme.

Thorbjørg Lillevølve takkede for den smukke sang, som havde kaldt mange, ånder frem. Ånderne hjalp Thorbjørg Lillevølve med at se ting. Hun fortalte nu Thorkild, at hungersnøden ikke ville vare ved. Tiderne ville bedres med forårets komme, og den sygdom som også havde ramt bygden, ville snart forsvinde.

Så vendte hun sig mod Gudrid. Hendes smukke sang blev belønnet med visheden løftet om en god fremtid. Thorbjørg Lillevølve fortalte Gudrid, at hun skulle indgå et ægteskab i Grønland, som dog kun ville blive kortvarigt. Til gengæld skulle hun grundlægge en stor og god slægt i Island, og en klar stråleglans ville skinne over hendes efterkommere.

Herefter blev de andre beboere i bygden mere modige. De gik hen til vølven. Hver især spurgte de om det som lå dem mest på hjerte. Thorbjørg Lillevølve var god til at svare, og der var ikke mange af hendes spådomme som slog fejl. Og snart blev der sendt bud fra en anden gård, og Thorbjørg Lillevølve begav sig atter på vej.

Vølvens sorte magi

Vølver var frygtede, og med rette. For deres magt var stor, og de havde evnen til at udøve ikke bare magi men også sort magi, mod fjender og folk som trodsede dem.

En af de vølver som brugte sort magi var den magtfulde vølve Dronning Gunhild. Dronning Gunhild var gift med Kong Erik Blodøkse, som var konge af Norge i årene 931-933. Dronning Gunhild kunne være venlig og

---

¹ På fødderne var hun lodne kalveskins sko (med lange remme og store knapper for enderne) og hendes hænder var iført hermelinskinshandsker. Kan evt. også indgå i tegning i stedet for speak.

imødekomme, men hun kunne også være svigefuld, bedragerisk og grusom. Sin troldkyndighed og magi havde hun lært hos samerne i nord. Hun brugte den til at opnå, hvad hun ville, og straffe dem, som trodsede hende. Det gik bl.a. ud over en ung islandsk mand, hvilket vi hører om i Njals saga.

Det hele begyndte en sommer. Et islandsk skib sejlede ind i Oslofjorden. Med på skibet var den unge Rud. Han havde forladt sin forlovede Unn hjemme i Island, og var draget afsted for at få styr på nogle arvesager. Dronning Gunhild, som havde en svaghed for unge mænd, befandt sig i nærheden. Da hun hørte om skibets ankomst og den unge mand Rud, lod hun ham tilkalde, under påskud af, at ville hjælpe ham med arvesagen.

Rud kom på besøg. Da det blev aften, befalede hun, at han skulle sove med hende, i hendes kammer. Rud adlød, og dronningen låste døren, så ingen kunne forstyrre. Sådan gik der fjorten dage hvor Rud og dronning Gunhild var sammen døgnet rundt.

Men Rud ville gerne tilbage til Island. Dronning Gunhild spurgte, om det var fordi en kvinde ventede på ham. Det benægtede Rud, og det skulle han aldrig have gjort. Dronningen lagde sine arme om hans hals og kyssede ham og sagde: *'...den forbandelse, jeg nu vil påkalde, vil gøre, at du aldrig vil kunne nyde din elskede kvinde i Island. Fordi du løj for mig, må du lide, ligesom jeg gør'*.

Rud drog tilbage til Island og brylluppet med Unn stod som planlagt. Men ægteskabet blev ikke lykkeligt og Unn forlangte snart skilsmisse og forklarede sin far: *'Jeg vil skilles fra Rud, for han kan ikke tilfredsstille mig, selv han er den mest virile mand. Men når han rører ved mig, bliver hans pik så stor, at det ikke lade sig gøre, selv om vi begge to så gerne vil!'*. Og med den begrundelse kunne Unn lade sig skille fra Rud.